

Heraldica Curiosa

Riddarhusgenealogen Göran Mörner gör ett heraldiskt fynd i Holland och får ta del av ett fascinerande livsöde

UNDER EN RESA till Holland i maj i år besökte min hustru och jag Oude Kerk (gamla kyrkan), centralt belägen i Amsterdam. Då jag är bekant med holländska kyrkans interiörer, främst från äldre måleri, förväntade jag mig att finna åtskilliga diamanformade *rouwboarden*. Några sådana fanns emellertid inte i den vackra kyrkan, men på en vägg såg jag ett huvudbaner som verkligen såg ut som att det egentligen hörde hemma i Sverige eller Baltikum.

När jag kom närmare såg jag att vapenskölden föreställde ett örlogsskepp med fulla segel på röd bakgrund. Efter en stund gick det en ofrivillig stöt genom kroppen – skeppet hade svenska örlogsflaggor! Hjälmprydnad saknades och textkartuschen föreföll vara tämligen modern – troligen ett tillägg vid en restaurering. I texten kunde jag utläsa *H. G. Zeehelm. A. D. V. Sweeden, is G. D. 27 may 1668*. Att Sweeden betydde Sverige var självklart och att Zeehelm borde betyda Sjöhjälm var uppenbart. Vid hemkomsten till Sverige kastade jag mig över Riddarhusets stamtavlor och fann mycket riktigt att adliga ätten nr 655 Sjöhielm hade samma vapensköld som huvudbaneret i Oude Kerk. Visserligen seglade skeppet åt andra hållet men sådana anomalier är inte ovanliga. Jag hade gjort en upptäckt och jag skulle nu få ta del av ett fascinerande livsöde.

En Henrik Gerdtsen (Gerritsen), född i provinsen Zeeland i Nederländerna, hade inkommit 1644 tillsammans med den flotta som Sverige inhyrde från Nederländerna i kriget mot Danmark. Redan i september 1644 blev han viceamiral i svensk tjänst och 1654 blev han amiral. Den 3 oktober 1658

Ett oväntat fynd i Amsterdam: en vapensköld med svenska örlogsflaggor. Adliga ätten Sjöhielm med samma vapen hittades sedan i Riddarhusets stamtavlor.

adlades han av konung Karl X Gustav med namnet Sjöhielm. Kort därpå, den 29 oktober 1658, slogs han mot sina egna landsmän i slaget vid Öresund. Holländarna hade nämligen skickat en flotta för att häva svenskarernas belägring av Köpenhamn. Slaget slutade illa för svenskarna som led svåra förluster och tvingades retirera.

En anmärkningsvärd historia är att han 1663 föreslog för svenska regeringen att en möjlig inkomstkälla skulle vara att »... på widt aflegne orter ... anpacka någon Turk eller More och der med någhot prosperera». Svenska skepp skulle alltså attackera och plundra piratskepp långt från egna vatten. I hemlighet utrustades två skepp som seglade iväg med Sjöhielm som ledare men expeditionen drabbades av svåra bak-

slag och blev misslyckad. Ett skepp gick på grund redan på Anholt och förlorades. Kvarvarande besättning kom inte överens. En svensk kapten lämnade expeditionen i Moçambique men lyckades återvända till Sverige. En holländsk kapten lyckades supahjäl sig. Sjöhielm seglade vidare via Röda havet ända till Goa i Indien där han avmönstrade besättningen och sålde det kvarvarande skeppet. Han placerade pengarna i egen ficka och återvände till Nederländerna där han dog 1668 i Amsterdam och slöt själv sin ätt.

Då det saknas uppgifter om sköldebrevet finns bevarat och det heller inte finns någon vapenplåt i Riddarhusalen med det Sjöhielska vapnet kan man på sitt sätt betrakta huvudbaneret i Oude Kerk som en förstahandskälla vad gäller vapnets utseende. ☞

Göran Mörner, riddarhusgenealog

FOTO: ANNA-CARIN MÖRNER.

Huvudbaner i den uttrycksform som normalt avses (se bild på Johan Adam Gierdtas huvudbaner under *Heraldica Varia*) är uteslutande en företeelse i östersjöområdet – alltså intressesfären för det svenska stormaktsväldet. I nummer 107, mars 2013 av *Heraldisk Tidskrift* finns en utmärkt artikel av Inga von Corswant-Naumburg som beskriver detta fenomen. I främst England och Holland finns en liknande företeelse, men med ett annat formspråk, som på engelska kallas *hatchment* och på holländska *rouwbord* – kvadratiske vapensköldar ställda med ena spetsen nedåt.